

**ТЕОРЕТИЧНИ И ПРАКТИКО-ПРИЛОЖНИ ПРОЕКЦИИ
НА ДОБРА ПЕДАГОГИЧЕСКА ПРАКТИКА КАТО ИЗИСКВАНЕ
ЗА ПРИСЪЖДАНЕ НА III ПРОФЕСИОНАЛНО-
КВАЛИФИКАЦИОННА СТЕПЕН**

проф. д-р Мария Алексиева
Бургаски свободен университет

**THEORETICAL AND PRACTICAL-APPLIED PROJECTIONS OF GOOD
PEDAGOGICAL PRACTICE AS A REQUIREMENT FOR AWARDED
THE III PROFESSIONAL-QUALIFICATION DEGREE**

Prof. PhD Mariya Aleksieva
Burgas Free University

РЕЗЮМЕ: Учителите имат ключова роля при реализацията на качествените промени в образованието. Наблюдения сочат, че непрекъснато се повишават изискванията към тяхната академична подготовка и продължаващото им обучение. В Наредба No 15 на МОН за статута и професионалното развитие на учителите, директорите и другите педагогически специалисти са регламентирани условията и редът за повишаване на квалификацията на педагогическите специалисти. Заложена е идеята за повишаване на авторитета и социалния статус на учителя. На педагогическите специалисти се дава възможност за продължаващо обучение, което е пряко свързано с кариерното развитие. Лансира се идеята, че по-високата квалификация е условие за кариерно израстване.

Представянето на добра педагогическа практика, с която се свързва защитата на дипломната работа за финализиране на професионално-педагогическа специализация, въз основа на което се присъжда трета професионално-квалификационна степен е ориентирано към представяне на цялостен педагогически или технологичен модел, който осигурява единството между пряката педагогическа практика на педагогическия специалист, потребностите на децата/ на учениците и равнището на професионална компетентност.

Ключови думи: *Образование, качество, продължаващо образование, квалификация, педагогическа специализация, добра педагогическа практика, педагогически специалисти, кариерно развитие*

ABSTRACT: Teachers have a key role in the implementation of qualitative changes in education. Observations show that the requirements for their academic preparation and continuing education are constantly increasing. Ordinance No. 15 of the Ministry of Education and Science on the status and professional development of teachers, principals and other pedagogical specialists regulates the conditions and procedure for raising the qualification of pedagogical specialists.

The idea is to increase the authority and social status of the teacher. Pedagogical specialists are given the opportunity for continuing education, which is directly related to career development. The idea is launched that higher qualification is a condition for career growth.

The presentation of good pedagogical practice, which is associated with the defense of the thesis for the finalization of professional pedagogical specialization, based on which is awarded a third professional qualification degree is oriented towards the presentation of a comprehensive pedagogical or technological model that ensures unity between direct pedagogical practice of the pedagogical specialist, the needs of the children / students and the level of professional competence.

Key words: *Education, quality, continuing education, qualification, pedagogical specialization, good pedagogical practice, pedagogical specialists, career development*

***Учителите, трябва да дават криле на учениците
и да ги научат да вярват в себе си...***

Теоретични параметри за същността, критериите и структурата на добра педагогическа практика

Параметрите на съвременното образование се ориентират към съдържанието и методиката на учебния процес, към професионалното и духовното развитие на личността на учителя, реализиращ своя творчески потенциал в пряката си педагогическа дейност с децата или с учениците.

Днешното разбиране на педагогическия процес предполага синтез от обучение и възпитание, формиране на личността в процеса на обучение. Прилагането на компетентностния подход поставя акцент в подготовката на бъдещите педагогически специалисти и в професионалното израстване на учителите с ясното послание, че компетенциите са способности, които са неразделна част от личността.

Повишаването на квалификацията на педагогическите специалисти е непрестанен процес, който подпомага професионалната реализация, провокира нови идеи и мотивира желание за кариерно развитие.

С повишаването на професионалната квалификация се цели да се осигури съответствие между социалната практика, потребностите на образователната система и равнището на професионална компетентност. Стремешт е и да се даде възможност за задоволяване на професионалните интереси на учителите. „Образованието цели формиране на характер, който да може да гарантира оцеляването на човека в постоянно променящия се свят, с отчитане на неговото собствено израстване и развитие като индивид и като личност“ (Веселинов 2018).

Проучването на педагогическия опит на учителите е важно както за педагогическата теория, така и за педагогическата практика, тъй като се съпоставя с теоретичните постановки на хората, които създават педагогическите теории

и в „сблъсъка“ между теория и практика се търси проблемната област, която насочва и изследователската, и практическата дейност. Съчетаването на теоретични изследвания и схващания с практическата им реализация води до генериране на добри практики.

„Добра практика“ е термин от стратегическия мениджмънт. Според Уикипедия, *„добра практика“ е техника, метод, процес, дейност, стимул, които общоприетото мнение счита за по-ефективни да постигнат определен резултат, отколкото всяка друга техника, метод, процес и т.н., когато се прилагат при определени обстоятелства.*

Добрите практики могат да бъдат определени като най-ефикасни (най-малко усилия) и ефективни (най-добър резултат) начини на изпълнение на задача, въз основа на процедури, които са се доказали във времето за голям брой хора.

Добрите практики се прилагат само за определени условия или обстоятелства и могат да бъдат изменени или адаптирани за сходни обстоятелства. Освен това добрите практики могат да се развиват, за да станат по-добри. През годините понятието „добри практики“ започва да се използва за нещо, което е просто „правило“, „добри идеи“ [11].

Според М. Стефанова употребата на практики в множествено число отразява както динамиката на една или друга практика, така най-вече нейния кумулативен (но не непременно възпроизвеждащ) характер. Характеристиката „добра“ (практика) се свързва с успешност, резултатност, продуктивност, качество, ефикасност, ефективност на постиженията на учителя съобразно образователните стандарти.

Следователно добра педагогическа практика означава по-краткотраен или по-дълготраен период в професионалното развитие на учителя на майсторски изпълнявани от него задачи. Това са типични за професията задачи, чието решаване се опира на безпроблемно прилагане на известни, модерни и ефективни научнотеоретични постановки [4].

В специализираната литература се срещат категориите „добри практика“ и „най-добри практики“.

Категорията „добри практики“ (Good Practice) предполага, че може да излезе нещо по-добро.

Категорията „най-добри практики“ (Best Practice) е отражение на окончателност и универсалност.

„Най-добра практика“ е техника, метод, процес, дейност, която последователно показва резултати, превъзхождащи тези, постигнати с други средства и се използва като база за сравнение [6;11].

Най-добрата практика се използва за описание на стандартен начин за правене на нещата, така че другите организации да могат да го използват.

Терминът „добри практики“ описва това, което работи в определена ситуация или среда. Най-добра практика е техника или методология, която надеждно може да доведе до желан резултат. Набор от идеи, които представ-

ляват най-ефективно или разумно насоката на действие. Най-добрата практика е превъзходен метод или иновационна практика, която допринася за подобряване на работата на една организация и обикновено се признава като „най-доброто“ от други организации при проверки.

Дали една педагогическа практика може да бъде определена като „добра практика“ зависи от определени критерии:

1. Резултативност – практиката трябва да води до подобряване на резултатите в определено образователно направление, на познавателната активност и мотивацията за учене, на педагогическото общуване, на взаимодействията с родителите и с членовете на семейната общност и да носи полза за образователната институция.

2. Иновативност – генерира нови технологични варианти или различни решения за съществуващите проблеми. Решенията могат да бъдат напълно нови или да са свързани с трансфериране от друг контекст.

3. Трансверсалност – да е преносима в други области, с мултиплициращ ефект.

4. Устойчивост – да създава възможности за прилагане и в бъдещи педагогически взаимодействия.

5. Съответствие на тенденциите на общественото развитие, на социалната поръчка.

6. Актуалност и перспективност.

Според И. Иванов има шест ключови стъпки за идентифициране на добри практики:

- (1). Определяне на изискванията на потребителите;
- (2). Откриване на добри практики;
- (3). Документиране;
- (4). Валидиране;
- (5). Разпространение и приложение;
- (6). Разработване на поддържащата [17].

М. Peters и Т. Heron чрез оперативното си определение дават пет критерия:

1. *Надеждна теоретична основа.* Практиката трябва да се основава на сигурна теория – да е дедуктивна, да дава възможност за систематизиране на изводи, акумулиране на хипотези, правене на прогнози даване на обяснения. Тя трябва да е:

- Синтактически коректна – да е логична и постулатите ѝ да съответстват на данните, които характеризират.
- Семантически коректна – може да бъде проверена емпирично и тази проверка може да бъде по-убедително обяснена, отколкото от друга теория.
- Пестелива – да дава прости, логически обяснения.

2. *Методологическа цялостност* – изисква промените в мисленето и поведението на хората да се изменя в предсказуемо направление, когато се приложи практиката и тези изменения да се прекратят, когато се премахне практиката. Тя трябва да дава възможност всяко лице с достатъчна подготовка да я възпроизведе.

3. *Консенсус с литературата*. Практиката трябва да има опора в литературата, която отразява състоянието на областта.

4. *Постигане на желаните резултати*. Нарича се „критерий за изходна функционалност“. Свързан с критериите за качество в образованието.

5. *Социална валидност*. Оценка на приемливост или жизнеспособност на вмешателствата. [9]

Според G.Whitehurst добрите практики в сферата на образованието трябва да отговарят на девет критерия [5]:

1. Ясна обща насоченост. Ясно формулирани и разбирани общи цели, фундамент е убеждението, че всички ученици могат да учат и да подобрят резултатите си. Ясни доказателства в подкрепа на това убеждение.

2. Високи стандарти и реалистични (бел. моя) очаквания. Учителят помага на всеки ученик да постигне държавните и местни стандарти. Всички ученици са ангажирани; ясни и последователни очаквания към тях и изменени и диференцирани условия за обучение.

3. Силно лидерство. Училищното ръководство се фокусира върху подобряване на знанията, уменията и мотивацията на хората в организацията и създаването на обща култура на високите очаквания, базирани на използването на знания и умения за подобряване на работата на всички ученици.

4. Поддръжка, индивидуализация и релевантност на обучението.

5. Въвличане на родителите и общността. Родителите и членовете на общността подпомагат училищната общност, всички работят заедно за активно решаване на проблемите и за създаване на печеливши решения.

6. Мониторинг, отчетност и оценка. Обучението и възпитанието непрекъснато се коригират въз основа на данните, събрани чрез различни валидни и надеждни методи, които показват напредъка и нуждите на учениците. Резултатите от оценката се тълкуват и се прилагат по подходящ начин, за да се подобрят индивидуалните постижения на учениците и учебната програма.

7. Учене и преподаване. Учебни планове и програми, насочени към подобряване на работата на всички ученици. Научно обосновани стратегии на преподаване и учене.

8. Професионално развитие. Продължаващо професионално развитие в съответствие с общата насоченост на училището.

9. Време и структура. Училищата са структурирани така, че да се максимизира използването на времето и да е пълноценен животът на ученици, учители и служители. Програмата се простира отвъд традиционния учебен ден и година, както и извън сградата на училището. Програмата се основава на ресурсите на цялата общност.

J. Codde дефинира седем принципа за добра педагогическа практика:

1. Интензивни контакти ученик – училище. Училището помага на учениците да работят и в трудни за тях моменти.

2. Сътрудничество между учениците. Работи се екипно. Насоката е сътрудничество и социалност, а не конкуренция и изолация.

3. Активно учене. Учениците трябва да говорят за това, което учат, да пишат за него, за своите преживявания и да го прилагат в ежедневието си.

4. Бърза обратна връзка. Учениците се нуждаят от подходяща обратна информация.

5. Добро разпределение на времето. В училището управлението на времето е ефективно.

6. Високи очаквания. Високите очаквания са важни за всички ученици.

7. Зачитане на индивидуалността. Учениците имат различни стилове на учене и познание и са от различна културна среда [7].

Наред с положителните страни от прилагането на добри педагогически практики е необходимо да се знаят и препятствията пред въвеждането им в дадена образователна институция. На първо място образователните институции трябва да бъдат внимателни с използването на идеи, които заимстват от друг педагогически опит. Има много фактори, които определят успеха. Често тези фактори са свързани със заложеното в комуникационната стратегия, с организационната култура и климат (неписаните правила и ритуали), с местни политики и традиции.

Според Американския център за производителността и качеството трите основни пречки за приемането на най-добра практика са липсата на знания за най-добрите съвременни практики, липсата на мотивация да се направят промени и липсата на знания и умения, необходими, за да го направят.

В педагогическата практика съществуват и се срещат ситуации, в които педагогическите специалисти се противопоставят (съпротивляват се) на промените или предложенията за въвеждане на „нещо ново“. Съпротивата е свързана с нагласата на съзнанието и се счита за основен психологически механизъм, аргументацията за който А. И. Пригожин формулира като стереотипни вариации на тема „Да, но...“:

- „Ние вече го имаме“. В случаите на сходна иновация. Много често има частично основание и затова изисква доказване на значимостта на сходствата и различията.
- „Това у нас няма да се получи“. Привеждат се „обективни“ аргументи за невъзможност.
- „Това няма да реши главните ни проблеми“. Възражение от „радикални“ позиции.
- „Това изисква доработка“. Такава изисква всяка иновация. Няма съвършени неща.

- „Тук не всичко е равноценно“. Отричат се някои детайли, но това променя целия ефект.
- „Има и други предложения“. Принципно се търси алтернатива на всяка цена [14].

Практико-приложни аспекти на разработване и представяне на дипломна работа с добра педагогическа практика като изискване за присъждане на III професионално-квалификационна степен

Същност и концептуален модел

Дипломната работа с представяне на добра педагогическа практика е писмена разработка върху избрана от педагогическия специалист тема, свързана с пряката му професионално-педагогическа дейност.

Написването на дипломната работа е творчески етап от обучението в рамките на професионално-педагогическата специализация. Предполага сериозно отношение, задълбочено научно изследване и достатъчно време за систематизиране и написване.

Представянето на добра педагогическа практика, с която се свързва защитата на дипломната работа, е ориентирана към обобщаване и обосноваване на добри постижения в ежедневната преподавателска дейност.

Описва се и се обобщава в технологичен план съществуващ педагогически опит.

Представят се дейности, които може да бъдат директно използвани или модифицирани, в зависимост от контекста и конкретните условия.

Цялостната организация, свързана с представянето на качествен краен продукт, започва с разработване на концептуален модел, въз основа на който се постигат планираните теоретични, методически и организационни практико-приложни аспекти на разработката.

Концептуалният модел обхваща следните параметри, визуално представени в схема 1.

Компонентите на визуализирания модел са представени и описателно с цел по-голяма яснота относно съдържателните параметри на всеки от тях.

Определяне на темата

Това е най-съществената част от работата на педагогическия специалист, защото от това до голяма степен зависи ефективността на целия процес – от планирането до представянето на крайния продукт. Формулировката на темата трябва да е конкретна и ясна за възприемане.

Схема 1. Концептуален модел за разработване на дипломна работа с добра педагогическа практика

Обосновка на избора и определяне на целта и задачите, на обекта и предмета

Този структурен компонент е свързан с отговор на въпроса „Защо избрах тази тема?“ в две посоки: *научнотеоретична обосновка* по посока позоваване на специализирани научни източници и автори и изразяване на отношение към постановки, теории, модели, свързани с избраната тема; *практическа обосновка* по посока, с какво авторът ще подпомогне тази област (да покаже по конкретен начин новото, което е по-добро за ..., с какво ще се обогати пе-

дагогическата практика като цяло и конкретно практиката на учителите или на ръководните екипи на образователни институции.

Целта на разработката е свързана с представяне на добра педагогическа практика, която описва в определена последователност етапите на реализация и конкретните резултати, които учителят е постигнал в резултат на прилагането ѝ. *Задачите* конкретизират целта и представят конкретно етапите на работа, които водят до постигане на поставената цел. Поставените задачи са 4-5 и са свързани с проучване на специализирана научна литература; организация, подготовка и реализиране на добрата педагогическа практика; анализ на резултати от прилагането на добрата педагогическа практика *или* изследване, свързано с подготовка за прилагане на добра педагогическа практика; обобщаване на резултатите и препоръки за подобряване на работата *или* вариант/модел/програма за прилагане на добра педагогическа практика.

Обектът е свързан с участниците в различните аспекти на образователния и на възпитателния процес. В този смисъл е необходимо да се направи описание на обема, на състава на участниците. *Предметът* е ориентиран винаги към съдържателните характеристики на избрания обект: подходи, форми, методи, начин на организация, технологии.

Теоретично проучване по проблема

Работата със специализирани литературни източници е свързана с проучване на идеи, концепции, тези, теории, които имат отношение към избраната тема. В резултат на това се оформят постановки, коментари, анализ, оценки, които отразяват отношението на автора към разглежданата тематика (съгласие, несъгласие). В резултат на това се оформят главните акценти в теоретичния обзор по темата в синтезиран вид: идеи, развитие, проблеми, практическа реализация и др., правят се изводи, които са отправна точка за описанието на добрата педагогическа практика.

Дизайн за представяне на добра педагогическа практика

Този етап от концептуалния модел е свързан с конкретните елементи, които представят обхвата на добрата педагогическа практика. Представените елементи нямат характер на задължителност, а са само предложение за представяне на добра педагогическа практика.

1. Име на практиката.
2. Резюме на същността на практиката.
3. Данни за училището, детската градина, общината, където е реализирана практиката – кратко описание на вътрешната и външната среда.
4. Културно-образователна област, образователно направление/предмет, група/клас, форма на педагогическо взаимодействие/класна форма на работа, занимания по интереси.
5. Време, в което е била реализирана педагогическата практика (период или дати).

6. Учител/и или екип, който е реализирал практиката.

7. Описание на групата деца/ученици, с които е реализирана практиката – възрастови, полови, етнически и индивидуални особености, които са значими за обучението.

8. Представяне на основната педагогическа цел и задачите, които произтичат от нея.

Подробно описание на практиката с отчитане постигането на критерия новаторство/оригиналност по отношение на методи, форми, техники, технологии и др.

- същност;
- технология на подготовка;
- технология на реализация (етапи);
- продължителност на прилагането;
- самооценка на иновативните елементи.

Описание на постигнатите резултати

В тази част на разработката се прави обобщение на постигнатите резултати. Резултатите могат да бъдат: *повишена мотивация, засилен интерес, провокирани нови търсения, обогатени познания, формирани нови умения, усъвършенствани умения, обогатени междупредметни връзки и други в областта на: обучението, възпитанието и социализацията; социалната сфера (работа с родители, работа с партньори от НПО и др.); други.*

Тук е и мястото да се отбелязват предимствата от прилагането на конкретната педагогическа практика в сравнение със стандартните подходи за работа и обучение, а също и ограничения и възможни затруднения.

Добре е да се посочат възможности за прилагане в други български детски градини и училища, които реализират идентични образователни дейности и преследват идентични образователни цели.

В заключение да се посочи устойчивостта/целесъобразността от прилагане на тази практика в педагогическата дейност на учителя или на определена образователна институция.

Критерии за оценка на дипломната работа с представяне на добра педагогическа практика

Вече посочихме, че съдържанието на дипломната работа с представяне на добра педагогическа практика има своите специфични особености в следните параметри:

- Теоретичната част е кратка, концентрирана върху общ преглед на конкретен проблем; показва познаване и умения за работа със специализирана литература по проблема или аспект от него.

- В частта, свързана с дизайна на изследването (експерименталната или описателната работа), не се формулират хипотеза, зависимости и независими променливи.
- Описанието на практиката и на постигнатите резултати са насочени към приложимостта и ефективността на конкретното методическо решение, възможностите за развитие и усъвършенстване.

Важен момент за успешната защита на дипломната работа е разработването на *критерии, подпомагащи оценяването на готовия продукт*.

Като *общи критерии*, които са характерни за всяка писмена разработка от този тип, може да се посочат:

- научен стил на текста;
- точна, ясна и конкретна формулировка на темата;
- оптимално съотношение и взаимна обвързаност и балансираност между частите на разработката;
- конкретни изводи;
- цялостно оформление на разработката.

Специфичните критерии за дипломната работа за завършване на специализацията (за III ПКС) са следните:

- обвързаност на теоретичната част с конкретни научни проблеми, към решаването на които е насочена добрата педагогическа практика;
- обосноваване на значимостта на предлаганата добра педагогическа практика за обучението;
- обвързаност с важни образователни цели, с ДОС и учебните програми по предмета, по който преподава учителят;
- съответствие на дидактическите материали с учебното съдържание и възрастовите особености на децата/ на учениците;
- възможности за развитие и усъвършенстване.

По-конкретно критериите и свързаните с тях показатели за оценка могат да бъдат обединени в следните конструкции:

1. Научнотеоретична и практикоприложна значимост на представената тема;
2. Ясно представени обосновка на избора, цел и задачи, обект и предмет;
3. Представен дизайн на добра педагогическа практика;
4. Подробно описание на практиката и на постигнатите резултати;
5. Писмено оформление на разработката (език, стил, техническо оформление).

Примерна оценъчна карта за оценка на дипломна работа за представяне на добра педагогическа практика:

№ по ред	Критерии и показатели за оценка	Оценка	
		да	не
<i>Научнотеоретична и практикоприложна значимост на представената тема</i>			
	Описаната педагогическа практика дава възможност за решаване на проблеми в областта на възпитанието, социализацията, ученето, преподаването, общуването, педагогическите взаимодействия		
	Формулираната тема е ясна и конкретна, със съдържателна определеност и обвързаност на теоретичната част с конкретни научни проблеми, към решаването на които е насочена добрата педагогическа практика		
<i>Ясно представени обосновка на избора, цел и задачи, обект и предмет</i>			
	Изборът на тема е обоснован в научнотеоретичен и в практикоприложен аспект		
	Аналитично, систематизирано и проявено критично отношение към схващанията на други автори		
	Изразено е лично отношение към позиции и постановки на други автори, работили по проблема		
	Застъпени са значими/водещи научни и практикоприложни разработки по проблема		
	Има изводи, които са отправна точка за описанието на добрата педагогическа практика		
<i>Представен дизайн на добра педагогическа практика</i>			
	Има формулирани цел и задачи. Целта е реална, задачите са в пряка зависимост от нея		
	Посочени са обектът и предметът в дипломната работа		
	Посочени са изследователските методи и тяхната операционализация		
	Има описание на изследваната целева група/ изследваните целеви групи		
	Посочени са етапите на изследване и организацията, свързана с всеки от тях		
<i>Описание на практиката и на постигнатите резултати</i>			
	Съответствие на приложените методи за събиране на информация спрямо изследвания проблем		
	Съответствие на приложените методи за обработка на информацията		

	Ниво на анализ и интерпретация на получените резултати		
	Съответствие на дидактическите материали с учебното съдържание и възрастовите особености на децата/ на учениците		
	Изводите са пряко подчинени на теоретичните и на практикоприложните аспекти по темата на дипломната работа		
	Заклучението обобщава цялостната работа на дипломанта по темата и възможностите за развитие и усъвършенстване на добрата педагогическа практика		
<i>Писмено оформление на разработката (език, стил, техническо оформление)</i>			
	Спазени са граматическите правила на българския език		
	Спазени са изискванията за научност и обосноваост на изложението		
	Спазени са изискванията към цитирането		
	Резултатите са графично представени (таблицы, диаграми, схеми, модели)		
	Спазен е стандартът за техническо оформление на дипломната разработка		
	Използваната литература е от съвременни източници и е релевантна на изследвания проблем		
	Към разработката има приложени материали от изложението на добрата практика		

Продължаващата квалификация на педагогическите специалисти е пряко свързана с тяхната мотивация за работа и с нагласата им да усъвършенстват професионалната си компетентност. В съвременните условия българският учител осъзнава необходимостта от продължаващо образование за непрекъснатото усъвършенстване на професионалните си компетентности и да осъществява качествена промяна в образованието чрез собствената си квалификация.

Литература:

1. Best Practices In Education,
http://ctserc.org/s/index.php?option=com_content&view=section&id=8&Itemid=28
2. Bizhkov,G. Methodology and methods of pedagogical research. - Sofia.,1995.

3. Cambridge Advanced Learner's Dictionary & Thesaurus.
4. Codde J.R. Applying The Seven Principles For Good Practice In Undergraduate Education. < <https://www.msu.edu/user/coddejos/seven.htm>>
5. Methodological and theoretical problems in the study and use of advanced pedagogical experience. -Moskva, 1978.
6. Nichols, M. Principles of Best Practice for 21st Century Education. // Educational Technology & Society 5(2) 2002
http://www.ifets.info/journals/5_2/discuss_summary_april2002.html
7. Peters, M.T., T.E. Heron. When the best is not good enough: An examination of best practice. // Journal of Special Education, Winter93, Vol. 26, Issue 4.
8. Professional Learning in Effective Schools The Seven Principles of Highly Effective Professional Learning. Melbourne, July 2005, Also published on <http://www.sofweb.vic.edu.au/blueprint/fs5/default.asp>
9. Stefanova, M. Description of good teaching practice. i Continuing Education. // www.diuu.bg, 2009, No 18.
10. wikipedia
11. www.eidos.ru/journal/2007/0705-4.htm
12. www.ohansk-mmciit.narod.ru/4/46/peredov_ped_opit.htm
13. www.unescap.org/DRPAD/VC/conference/criteria.htm
14. Zaborowski, Z. Wstep do metodologii badania pedagogicznych. W., 1973.
15. Zaczynski, W. Praca badawcza nauczyciela. W. 1969
16. Zhuravlev, V.I. The relationship of pedagogy and practice. - Moskva, 1984.
17. Ivanov, I. „Good practices“ in education.// Yearbook of Shumen University „Ep. Konstantin Preslavski“, Volume XVI D, Faculty of Pedagogy, - Sh., 2012, 209-215.
18. Ivanov, I. „Good practices“ in education.// Yearbook of ShumenUniversity „Ep. Konstantin Preslavski“, Volume XVI D, Faculty of Pedagogy, - Sh., 2012, 209-215.216